

## IXION, A MÓKUSKA

TOLNAI OTTÓ

Vastag nyakú ismerősöm zajongva, hangoskodva jött, száguldott felém, de valahogy kétszer is bennragadt a forgóajtóban. Tehát inkább így kellett volna kezdenem, jobban is hangzott volna: zajongva, hangoskodva jött, s zajongva, hangoskodva távozott is ugyanakkor. Az sincs kizárva, jóval előbb észrevettem, ahogy ott ácsorogtam a szálloda sarkán, és ez tulajdonképpen már negyedik-ötödik, tizennegyedik-tizenötödik fordulója, kiszállási próbálkozása. Én lettem volna a legboldogabb ember a világon, ha örökre beszorul. Ha élete végéig ott tolat körbe-körbe. Tőlem távozóban. Inkább ott álldogálnék én is életem végéig (érzem, nem nagy időről van szó különben, úgyhogy ez a büntetés valójában nem is olyan könyörtelen, sőt afféle ingyen bolondkocsizásként is felfogható). Álldogálnék ott, és csak bámulnám halszemekkel, ahogy zajongva, hangoskodva száguld felém, ahogy zajongva, hangoskodva száguld tőlem elfelé. Ez tetszik: ahogy száguld tőlem elfelé, egy ember, egy vastag nyakú ember száguld tőlem elfelé. És sosem tudnám meg, zajongása, hangoskodása pozitív vagy negatív előjelű-e. Dicsérni vagy keményen dorgálni szándékozik-e éppen. Álldogálnék ott, és akár minden fordulóban integethetnék is neki, őszintén, örökre elbúcsúzva.

Igen, nincs kizárva, már jó ideje tart ez a forgás, hiszen még sütött a nap, amikor tétován, csak rám jellemző, abszolút határozatlansággal megálltam ott, a szálloda sarkán. Arra gondoltam ugyanis, mi lenne, ha bepördülnék a két ajtó, a forgó és a fotocellás közé, és cipőmet vigyázva bedugnám a cipőtisztító masinába, ami a permanens devalváció miatt már évek óta pénzbedobás nélkül, ingyen üzemel (az érmerendszer pedig minden jel szerint nem jutott az eszükbe, illetve lehet, nem is érdemes, nem is kifizetődő külön értelmet öntetni, *veretni* egy ilyen jelentéktelen szerkentyű miatt, ame-

lyet, igaz, többször is kiutazva, nyugaton szereztek be, akkor még feletébb boldogan) . . .

De vastag nyakú barátom kiszabadult. Robbanó boldogsága valóban arra engedett következtetni, ott benn, a rézhenger üvegkristályába zárva egy pillanatban maga is megrettenhetett, örökké fog tartani az a forgás, örökre foglya marad annak a régimódi ajtónak, amit a csillárokkal együtt ki kellett volna dobni. Valóban, miért is nem dobják már ki?! — dohoghatott. — És ajándékozzák a cirkszosoknak. Miért nem állítják fel valami mező, pusztaság közepén? Valaki tán még belépődíjat is szedhetne mellette, akár a bolondkocsinál, körhintánál . . .

— Láttalak! Láttalak! — kiáltozta. Most már értettem, benn forogva is ezt kiabálta. Ezt, miközben én láttam őt a számára örök csapdát rejtegető ajtóban. Én láttam: tőlem távozóban.

— Mi van veled, most nem látsz? — próbáltam lecsendesíteni kissé.

— Láttalak: *az áruházban!*

— Igen? — Kérdésem hirtelen nagyon zavart lett. És legalább három dolog miatt magam is szemmel láthatóan zavarba jöttem. Mondom, legalább három dolog miatt.

### *először*

Nem szerettem vastag nyakú ismerősöm irodalomban való kontárkodását, noha jöllehet abban, hogy a literatúra közelébe került, s nem ment a maga biztos útján hentesinasnak vagy bokszbajnoknak, egy kicsit én is ludas vagyok. Annó dacumál beraktam ugyanis valami kérészéletű antológiába (az ilyen antológiák gyártása egyik fő foglalkozásom). Igaz, most már inkább csak olvas, mint minden egyes alkalommal kihangsúlyozza, olvas bennünket, olvas: *engem*. Hiába próbáltam egyszer már megmagyarázni neki, hogy én nem olyan dolgokat csinállok, amiket egyszerűen olvasni kell, olvasni lehet, hogy engemet éppen a *nem olvasás* izgat, az, ahogyan a nyálas olvasó befut véletlen a szövegbe, be mint a tyúk a muharba, ördögcérnába, és se erre, se arra, se moccanni sem tud semerre. Legfeljebb, ha nagyon unatkozik, a lícium, az ördögsefüsefa cérnájának szép piros bogyóit szedegetheti . . . A szöveg számomra, hogy továbbra is az ördögnél maradjunk, olyan ördöglakatkéfé, olyasmi szerkenyű, mint ez a régi forgóajtó, aminek lassan, észrevétlenül

félredőlt a tengelye, akár a rongyos szertári glóbuszoknak, és nincs kizárva, egy napon majd tényleg örökre foglyul is ejti vastag nyakú ismerősömet. Tehát legjobban teszi, ha a nevemet látja, azonnal félredobja az egész sajtóterméket.

*másodszor*

Tíz éve lehet már, elkövettem azt a baklövést, hogy napilapunkban közölni kezdtem egy novelletsorozatot akkor még ÚJVIDÉK-nek nevezett vadonatúj, nagy áruházunkról, arról ott, a szintén ÚJVIDÉK elnevezésű bank mellett. Vastag nyakú ismerősöm, mondanom sem kell, azonnal jelentkezett.

— Olvasom! Olvasom! — De azon nyomban, már az első vagy második folytatásnál meg is jegyezte. — Okosabban tetted volna, ha a bankról kezdesz ciklust, a bankról, kisöcsém!

Néhány novellelt, rövidtörténet még napvilágot látott, de attól kezdve csak, ha nagyon muszáj volt, akkor is családtagok vagy közeli barátok kordonfala között merészkedtem be az áruházba. Úgy éreztem, mindenki engem néz, les. Az elárúsítók, a vásárlók egyaránt. És olykor hallani is véltem, ahogy összesúgnak a hátam mögött: most ugyan milyen témát fog felcsípni? Nincs jobb dolga, már megint itt ólálkodik? Tán alkalmazta az igazgató? Közben, ez ma már pontosan megállapítható, az áruház-novellákat vastag nyakú ismerősöm és egyik felettébb bogaras tanár barátomon kívül szinte senki sem olvasta. De hiába, én meg voltam győződve, szinte rögeszmémé vált: pepita mellényében a vezérigazgató nyitás előtt minden hétfőn hangosan olvassa fel éppen soros novelletemet az alkalmazottaknak, beleértve a raktárosokat, sofőröket, henteseket is természetesen, sőt ha kell, már fordításban is. Közben az áruház számomra éppen az inkognitó szent helye volt. Afféle templomom. Azért is kezdtem el írni róla. Írni, ott, a helyszínen. Az első emeleti kávéházban. Hogy írni kezdtem, az, persze, még nem lett volna baj, de ott hibáztam, gondoltam akkor, hogy azon melegében, szinte letisztázatlanul, közölni kezdtem feljegyzéseimet közölni, méghozzá egy napilapban . . .

Te mindig összekevered a műfajokat, most épp a riporttal tévesztetted össze a modern szöveget! Szörnyűk ezek a hibriszeid! Az embernek sikítani lenne kedve, magyarázta köpenyem sarkát rángatva felettébb bogaras tanár barátom.

Azonnal jelentettem a szerkesztőnek, elakadtam az áruház-ciklussal. A szerkesztő már jól ismert, és csak annyit morgott a baszusa alatt, hát ezzel is, hát ezzel is?

*barmadszor*

Nem értettem, hogyan láthatott vastag nyakú ismerősöm az áruházban, amikor egyszerűen nem jártam ott. Nem, még a környékén sem. Legalábbis nincs róla tudomásom. Valóban nem emlékszem, mikor jártam ott utoljára. Legfeljebb, ha holdkórosként nem járok még mindig vissza oda...

— Láttalak! Láttalak!

— Engemet? Biztosan én voltam az?

— Igen! Te! Ilyen se-figura nincs még egy a városban!

— Lehetetlen. Én már évek óta nem jártam ott.

— Láttalak! Követtelek! Mindössze néhány lépésnyi távolságból követtelek! Úgy mentél, mint aki attól retteg, minden pillanatban két egymás irányába száguldó mozdony ütközője közé kerülhet.

— Két mozdony ütközője közé?

— Igen. És közben, afféle ráadásul, még egy-egy tojás is van a zsebében!

— Egy-egy tojás?

— Egy-egy tojás.

— Lehet — kezdtem elbizonytalanodni, miközben előbb engem, aztán pedig önmagát is begyömöszölte a forgóajtóba. Hogy megigyunk valamit. Ha már ilyen ritkán futunk össze.

— Lehetséges — mondtam cipőmet tisztogatva, míg ismerősöm ismét kikecmergett a forgóajtóból, aminek, most egészen pontosan láttam, valóban enyhén megdőlt láthatatlan tengelye. Megdőlt, tán éppen vastag nyakú ismerősöm ismételt erőlködése miatt. Lehetséges, hisz egyszer tényleg a zsebemben felejtettem egy tyúktojást, és úgy szaladtam be a városba, a Rádióba felolvasni tárlatismertetőmet. Lehetséges, mivel sokáig úgy hittem, körülbelül tudom, merőről is jöhet az a két megvadult, tüzes mozdony. Előlről, hátulról vagy oldalról. Még csodálkoztam is egyenként összeroppanó barátaimon. De azóta már rég átfutott rajtam is egy *ötödik irányból* érkező mozdony — próbáltam szellemeskedni félhangosan, nehogy elsírjam magam. — Lehetséges. Mondod, mintha egy-egy tojást vittem volna zakóm zsebeiben?

— Igen! Igen! Egy-egy tojást!

— Igen, valami mintha rémlene — mondtam, és tényleg eszembe jutott az eset.

Teljes pánikban voltam abban az időben, mivel Jugoszláviában már hosszú idő óta nem lehetett fekete tintát kapni. A kékeket meg teljesen felvizezték. Meg különben is, én, aki jóformán semmi mást sem csinállok, mint a kékről értekezem (ez úgy hangzik, mint egy slágerszöveg, és jó hogy úgy hangzik, ugyanis, mint ahogy Krúdy mondja: *a keringők nem hazudnak*), mást se csinállok, mint az azúrt próbálom tetten érni, ezt viszont nem tehetem holmi-féle kék tintával, ugyanis az azúr az, ami *nem*, tehát még véletlenül sem lehet tinta, méghozzá valami műrostos, kék tinta... Istenem, mondogattam sorra járva fővárosaink és kisvárosaink papírkereskedéseit, istenem, fekete tinta nélkül marad az ország! Elképzelni is rossz egy olyan országot, ahol csak harmadrendű, olcsó, sekékefekete lötytöt árulnak tinta helyett. A teljes kétségbeesés közepette egyszer aztán átvillant az agyamon: az áruházban van egy felemás, kis papírosztály! Hátha ott, éppen ott fennmaradt egy üveggel. Amikor még komoly búvóhelyem, szent helyem volt az áruház, mindig zavart, miért nincs szép, nagy papírrészlege. Olykor lehunytam a szemem, és úgy éreztem, valamelyik nagy, Boulevard St. Michel-i papírkereskedésben körözők, vakon tapogatva papírt, márványt... Most meg éppen az örvendeztetett meg annyira, hogy a papírosztály olyan eldugott, félreeső, felemás, jelentéktelen. Besiettem. Besiettem, mint legszebb napjaimban, amikor, hogy úgy mondjam, imádkozni jártam oda. És: *volt!* Volt fekete tinta. BRILLANT-SCHWARZ 4001-es. Két üveggel is. És én mind a két üveget megvettem, noha közben már komoly ára lett. És vigyázva, egyiket zakóm egyik, másikat zakóm másik zsebébe csúsztattam. Igen, azután lehetséges, boldog, afféle holdkóros állapotban sétáltam is egyet az áruház korpaszín, műmárvány emeletein. Semmire sem figyelve, csupán zsebeimre ügyelve, nehogy két mozdony közé kerülve szétfakadjanak a fekete PELIKÁN-tojások, a NEGRO BRILLANT 4001-esek! Valóban, igazad van. Teljesen megfeledeztem róla. Kiment a fejemből, noha szinte napon-ta szivattyúzom a BRILLANT BLACK 4001-est.

— Na, látod! Mondom, hogy *látatalak!*

— Igazad van: a Pelikánok...

— Pelikántojások? Pelikántojások voltak a zsebedben? Hol szerezted őket? Mire jó a pelikántojás? A fürj, tudom, asztmára, po-

tenciára, de a pelikántojás gyógyhatásáról még nem hallottam. Rák tán?

— Ott vettem őket, a földszinten.

— Ne viccelj, pelikántojást árulnak az ÚJVIDÉK áruházban?! Ne viccelj! Hát ez tényleg hallatlan! Hát ez tényleg novellettbe kéredezkedik! Szóval azokat a pelikántojásokat féltetted a mozdo-nyoktól? Ha! Ha! Ha!

Szerencsére, kínzásom nem tartott sokáig. Megittunk egy-egy rövidet (ő, emlékszem, angolkeserűt) és már indult is vissza a forgóajtóba. Lelassítottam lépteimet. Hagytam, hadd essen, zuhanjon vissza csapdájába. Majd a cipőtisztító masinához érve ismét nagy élvezettel kezdtem el dugdosni cipőimet a lényegében még mindig vadonatúj masinába. Az erős sörtetárcsák közé. A masina már az első napokban „elromlott”, s rajtam kívül más nemigen tudja üzemeltetni, pedig csak néhány precíz ütést, rúgást igényel. Meg hát, a szálló vendégei jobban szeretik a régi bevált módszert, lepedővel, függönnyel pucolni sáros lábbelijüket. Legszívesebben levettem volna cipőmet, zoknimat, és mezítelen lábamat dugdostam volna a vízszintesen forgó sörtetárcsák közé; nincs kizárva, valami bőr-betegséget szedtem fel . . .

Különös, egykor még a forgóajtó szegmentumai végére is sörté volt erősítve, tán, hogy télen jobban zárjon. És éppen az a sörté fényesítette olyan vakítóvá a rézhengert, amiben az ajtó tulajdonképpen forog. Tényleg különös. Míg néztem, vastag nyakú ismerősöm hogyan hadonász, kiabál (*Mondtam, láttalak! Láttalak!*), de már tőlem elfelé, elfelé, felrémlt, egyik szerencsétlen áruház-novellámban mintha már írtam volna egy emberről, aki forgóajtóba szorul, pontosabban, forgóajtóban hal meg.

Fő bajod, hogy halálra gyötröd motívumaidat, halálra, még a teljesen véletlenül felbukkanókat is, dorgált felettébb bogaras tanár barátom, aki egy alkalommal, kézirataim fölé hajolva, hirtelen mellemnek szögezte a kérdést. Van tudomásod neked arról, hogy Madách „*fekete tengernek*” nevezte tintatartóját?! De nem várta meg válaszomat, mutatójával, akárha vívna, mellemet bökdösve, máris Zrínyit kezdte szavalni:

*Nem írom pennával,  
Fekete téntával,  
De szablyám élivel . . .*

Igen, motyogtam, említést tettem egy ilyen alakról, de az, ha nem tévedek, végelgyengülésben halt meg, s forgott vele az ajtó, ugyanaz az ajtó (már csak ez az egy van a városban), hosszan, akárha üresben járna, csak úgy, maga körül. Vastag nyakú ismerősömet a guta fogja egyszer megütni. Saját túlereje végez vele. Miközben az emberek körbeállják hahotázva, körbeállják, hasukat fogva.

Itt tulajdonképpen be is fejezhetném, meg is szakíthatnám. Csúpnán még a címet kellene (illene) megindokolnom. Így van ez, halom felettébb bogaras tanár barátom vékony, éles hangját, így, ha az ember előre felbiggyeszi a címet!

Van egy borzalmas kirakat a Futaki úton, pontosan szemben az egykori gimnázium szép, hatalmas épületével. A szűk kirakat zsúfolva megcsupált papagájokkal, mocskos fehéreregerekkel, túlhízott tengerimalacokkal, hörcsögökkel. A kirakat sarkába dugott ketrecben: mókus. Ez a mókus állítólag a boltos tulajdona. Gyengéje. NEM ELADÓ!

A vörös állatka éjjel-nappal (a kirakat éjszaka is ki van világítva) egy forgó dobban fut. Gyakran állok meg a kirakat előtt, mivel lassan már fél éve lesz, hogy ott, a tolakodó gyerekek között egy pergamenbőrű, pöttömnyi, idős emberre lettem figyelmes. Majd minden nap ott áll kezében aktatáskájával a mókus előtt. És észrevétlenül sír.

*Ixion, a mókuska*, jegyeztem fel egyszer noteszomba fekete tintával, NOIR BRILLANT 4001-essel!, de nem a végtelen futkosó állatra, hanem a száraz bőrű emberkére gondolva. Nem tudom, miért, minden bizonnyal afféle professzionális elferdülés, meg vagyok róla győződve, az emberke lapos aktatáskájában: egy érintetlen, egy szűz pergamenlapot hord. Ami viszont Ixion kilétét illeti, legjobban, ha valamelyik lexikonban nézünk utána, nekem itt, fenn, az áruház első emeleti kávéházában, ahová magam sem tudnám megmondani, miért, ismét naponta betérek, nem állnak rendelkezésemre ilyen kézikönyvek. Nem tudok részletekkel szolgálni.